

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АПК

Конопліна Ю.С., к.е.н., доцент,

Сумський національний аграрний університет

В статті розглянуто основні проблеми розповсюдження інформаційних та телекомунікаційних технологій, визначено сферу пріоритетного прикладення зусиль для вирішення цих проблем, виокремлено ті проблеми, які характерні для АПК України та вирішення яких дозволить покращити соціально-економічний стан АПК.

In the article the main problems of informational and telecommunication technologies are regarded. The sphere of priority application of efforts necessary for solving those problems is determined. The problems typical for agricultural complex of Ukraine are presented. The problems, which allow improving social-economic situation of agroindustrial complex of Ukraine, are analyzed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Покращення стану АПК України залежить від досягнення відповідності вимогам переходу до постіндустріального суспільства, сутність якого складають: 1) розповсюдження інформаційних та телекомунікаційних технологій (ІТТ) у всіх сферах суспільного життя; 2) зміни в структурі виробництва та зайнятості (зростання частки сектору послуг); 3) прискорення оновлення продуктивних сил і складу продукції, перенесення акценту з концентрації на гнучкість виробництва; 4) насичення попиту продуктами першої необхідності, швидка змінюваність та диверсифікованість попиту (криза конвеєру); 5) зсув ціннісних уявлень суспільства у бік інтелектуальних продуктів; 6) відсутність загально визнаного способу оцінки інтелектуальної праці (можливо така оцінка має дорівнювати різниці між вартістю фізичних виробничих потужностей і ринкової капіталізації компанії або вартості прав інтелектуальної власності); 7) загальне підвищення середнього рівня оплати праці; 8) виникнення концепції "освіти протягом всього життя" [1, 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Таблиця 1 наочно ілюструє прояви переходу до постіндустріального суспільства в найрозвинутіших країнах світу.

Таблиця 1

Найкрупніші транснаціональні корпорації [3]

Місце у 2005	Місце у 2002	Компанія	Країна	Ринкова капіталізація \$ млн.	Сектор	Оборот \$ млн.
1	2	Microsoft	США	264003,2	Програмне забезпечення, послуги	28365,0
2	1	General Electric	США	259646,9	Диверсифікована промислова холдингова	130685,0
3	3	Exxon Mobil	США	241036,5	Нафта і газ	204506,0
4	4	Wal Mart Stores	США	234398,6	Роздрібна торгівля	244524,0
5	5	Pfizer	США	195948,0	Фармацевтика, біотехнології	32373,0
6	5	Stügroup	США	183886,5	Банки	-
7	9	Johnson & Johnson	США	170417,0	Фармацевтика, біотехнології	36298,0
8	10	Royal Dutch/Shell PLC/NV	Нідерл / Брит.	149033,8	Нафта і газ	179431,0
9	8	BP	Британія	144381,4	Нафта і газ	178721,0
10	12	IBM	США	139272,2	Програмне забезпечення, послуги	81186,0

техніку, продукцію та інші, які вже досягли рівня світових цін, а піца праці все ще залишається безцінною заниженою. На нашу думку необхідно законодавчо встановити мінімальну вартість робочої сили (а також підняти її середнє значення та співвідношення хоча б до рівня середини 1980-х рр.), а всі інші ціни повинні бути ув'язаними з вартістю людського капіталу та формуванням можливостей для його повноцінного відтворення.

Необхідна розробка та реалізація комплексної програми розвитку сільських регіонів, яка б передбачала не тільки усунення негативних наслідків урбанізації і трансформаційного процесу, але й забезпечувала умови для повноцінного відтворення людського капіталу сільського господарства. Це є можливим через розробку спеціальних напрямків (програм) стимулювання створення виробництв у визначених регіонах, залучення молоді в сільську місцевість, поліпшення демографічної ситуації на селі. Застосуємо на увагу корейський досвід по регулюванню розвитку сільських територій шляхом перенесення частини промислових підприємств у сільські райони. У результаті такої програми чисельність сільського населення зростає з 59 % у 1970 р. до 67 відсотків у 1990 р. [8].

Також існує потреба в удосконаленні системи підготовки, розподілу та закріплення висококваліфікованих кадрів у сільськогосподарському виробництві. Необхідно відродити практику формування (вибору) модельних сільськогосподарських підприємств (незалежно від їх організаційно-правової форми) для проходження практичного навчання майбутніми спеціалістами, а також надання їм прав для самостійної підготовки працівників через стажування з подальшим присвоєнням кваліфікації (розряду), що значно вплине на якісне зростання людського капіталу в АПК. Прикладом позитивних зрушень у плані закріплення кадрів може бути практика розподілу випускників вузів у Сумській області, яка передбачає персональне закріплення молодих спеціалістів, у т.ч. і в сільській місцевості, із зазначенням умов їх належної оплати праці та проживання.

Доцільною є також реалізація комплексних програм сприяння зайнятості жінок та їх більш широкого залучення при комплексній перебудові та розвитку сільських територій (навчання, підготовка, підвищення кваліфікації), виходячи з важливості гендерного аспекту у формуванні людського капіталу взагалі.

Література:

1. Land- und Forstwirtschaft in Deutschland. Daten und Fakten / Bundesministerium fuer Ernährung, Landwirtschaft und Forster (BML) / Referat Öffentlichkeitsarbeit. Postfach. 53107. Bonn. – 56 с.
2. Аграрний доклад 2001 года. Отчет Федеральное правительство Германии об аграрной и продовольственной политике. – Федеральное министерство защиты прав потребителей, продовольствия и сельского хозяйства. Отдел связи с общественностью, п/я 53107. Bonn. – 27 с.
3. Куріца Л.Д. Економіка України: актуальні питання її сучасного розвитку // Економіка України. – 1995. – №11. с. 4-16.
4. Мельник Л.Ю., Душин Б.В. та ін. Національна економіка в системі світового господарства навчальний посібник. – Дніпропетровськ, 1999. – 112 с.
5. Крибенко Л.В., Крибенко С.В. Человеческий потенциал: национальная стратегия и социальные приоритеты // Региональные перспективы, 2001. – №5-6 (18-19), с. 58-60.
6. Стратегія подолання бідності. Система праці та соціального захисту населення: підходи та перспективи (моніторинг показників сфери соціального розвитку області). – Суми, 2003. – 33 с.
7. Стратегія подолання бідності, затверджена Указом Провідення України від 15 серпня 2001 р. № 637/2001 // Урядовий кур'єр. – 2001. – №149. – с. 10-11.
8. Нуркєв Р. Теорія розвитку: новітнє розуміння дуалізму // Вісник економіки. . – 2000. – №10. – с. 150-159.

В Україні перехід до постіндустріального суспільства гальмується складним соціально-економічним становищем. За даними опитування, проведеного в рамках реалізації проекту "Оцінка електронної готовності України", 25% респондентів ніколи не чули про Інтернет, а 65% школи ним не користувалися [4]. Щільність телефонного зв'язку є найвищою в Києві та сягає 45%, в той час як в сільських районах цей показник дорівнює близько 5% [5]. Однак на вищому рівні декларується підтримка державою ініціатив розвитку інформаційної інфраструктури та інформаційних відносин незалежно від форм власності на об'єкти, що будуються і розвиваються, а також сприяння розробці і впровадженню новітніх інформаційних технологій [6]. Соціальне самопочуття населення визначається низьким рівнем задоволення першочергових життєвих потреб громадян. За результатами соціологічного дослідження рівнем добробуту задоволені лише 14,4% опитаних [7]. Кількість бідного населення України в 2002 р. складав близько 29%. Рівень погодишної заробітної плати в Україні (0,65 Євро) у 22-33 рази нижче, ніж у розвинутих європейських країнах (14-22 Євро). Значним залишається розшарування населення за рівнем грошових витрат: розрив між 10% найбільш і найменш забезпечених громадян становить 12,5 рази [8]. Доходи на душу населення України за паритетом купівельної спроможності зменшилися на 42% (з 5921 до 3429 доларів США за рік) за період з 1992 по 2000 рік [9].

Формування цілей статті. Дана стаття присвячена розгляду процесів розповсюдження ІТТ в Україні. Цілями даної статті є: 1) визначення такої точки прикладення зусиль, концентрація ресурсів суспільства в якій дозволить одночасно вирішити максимальну кількість соціально-економічних та організаційно-правових проблем розповсюдження ІТТ; 2) з'ясування перспектив розповсюдження ІТТ в АПК України.

Для реалізації першої цілі статті ми проаналізуємо 6 точок прикладення зусиль: інфраструктуру, освіту, суспільну думку, економічні відносини, законодавство, виконавчу дисципліну. До кожної з проблем поставимо у відповідність причини її існування та точку(и) прикладення зусиль (таблиця 2).

Таблиця 2

Аналіз напрямків вирішення проблем розповсюдження ІТТ в Україні

№ п/п	Проблеми розповсюдження ІТТ в Україні	Причини проблем розповсюдження ІТТ в Україні	Точки прикладення зусиль
1.	Невідповідність системи телекомунікацій до розміру території та кількості населення України, особливо у сільських регіонах	Монополізація галузі телекомунікацій	Законодавство, інфраструктура

Продовження таблиці

2.	Низький рівень обізнаності населення про Інтернет, особливо у сільській місцевості	Недостатня популяризація Інтернету, відсутність можливості ознайомитися з цим явищем	Суспільна думка, інфраструктура
3.	Недостатня комп'ютеризація системи освіти	Недостатня кількість та низька якість комп'ютерів в системі освіти	Освіта, законодавство, виконавча дисципліна
4.	Рівень залучення ІТТ до освітнього процесу є нижчим, ніж можливий навіть за такої невеликої кількості комп'ютерів	Професійна непридатність педагогічного складу для повного використання можливостей комп'ютерів при наданні освітніх послуг	Освіта
5.	Недостатня розвиненість мовних навичок у населення (крім української та російської мов)	Низький рівень вивчення іноземних мов в системі освіти	Освіта
6.	Недостатній рівень доступу до Інтернету вдома	Недостатність створення мереж ІТТ у житлових будинках	Інфраструктура
7.	Піратство та тіньовий характер внутрішнього ринку програмного забезпечення	Розповсюдженість підходу "отримання короткострокової вигоди"	Законодавство, виконавча дисципліна
8.	Недостатність розповсюдження електронної комерції в сфері В2С	Недовіра покупців до системи В2С, невідповідність створення он-лайнної вітрини.	Суспільна думка, економічні відносини
9.	Практична відсутність електронної комерції в сфері В2В	Цифровий підпис, довіреність, кодування не мають юридичної сили	Законодавство, економічні відносини
10.	На території України банківські послуги через Інтернет пропонують лише міжнародні банки	Недостатній рівень кваліфікації спеціалістів і технічної озброєності вітчизняних банків	Законодавство, економічні відносини
11.	Стимування інноваційного потенціалу сфери ІТТ	Недостатня кількість ІТ-інкубаторів	Законодавство, економічні відносини

Продовження таблиці

12.	Недостатність фінансування фірм в сфері ІТТ	Недостатня кількість інвестиційних фірм	Законодавство, економічні відносини
13.	Жодна з компаній в сфері ІТТ ще не робила первісного продажу акцій	Млявість ринку інвестування та реінвестування в Україні	Економічні відносини
14.	Відсутність безподаткових зон чи пільгового оподаткування	Відсутність підтримки сфери ІТТ	Законодавство
15.	Розвиток "електронного уряду" в Україні знаходиться на початковій стадії	Внутрішнє урядове діловодство здебільшого здійснюється вручну	Інфраструктура
16.	Недієвість Національної програми інформатизації	Недостатність фінансування	Законодавство, виконавча дисципліна
17.	Ризикованість виходу приватних інвесторів у сектор ІТТ	Великий ступінь залежності сфери ІТТ від державної політики	Законодавство, виконавча дисципліна

За результатами проведеного аналізу (табл. 2) з'ясовано, що концентрація зусиль суспільства на вдосконаленні національного законодавства, усуненні суперечливих законів, актів, нормативів, стратегій та указів, прийняті прогресивних законів, спрямованих на створення належних умов для розвитку ІТТ в Україні, дозволяє вирішити максимальну кількість з представлених проблем розповсюдження ІТТ в Україні.

Для досягнення другої цілі статті визначимо проблеми розповсюдження ІТТ, що особливо характерні для АПК та сільської місцевості. Серед таких проблем зазначимо: 1) невідповідність системи телекомунікацій до розміру території та кількості населення України; 2) низький рівень обізнаності населення про Інтернет; 3) недостатню комп'ютеризацію системи освіти; 4) низький рівень залучення ІТТ до освітнього процесу навіть за такої невеликої кількості комп'ютерів; 5) недостатню розвиненість мовних навичок у населення (крім української та російської мов); 6) незадовільний рівень доступу до Інтернету вдома.

Визначимо проблеми розповсюдження ІТТ, вирішення яких дозволило б покращити соціально-економічний стан саме в АПК та сільській місцевості: 1) невідповідність системи телекомунікацій до розміру території та

кількості населення України; 2) недостатність розповсюдження електронної комерції в сфері B2C; 3) практична відсутність електронної комерції в сфері B2B.

Вдосконалення інфраструктури телекомунікацій в сільській місцевості уможливить користування ІТТ та надасть доступ до Інтернет-ресурсів. Розповсюдження електронної комерції в сфері B2C створить умови для рівноправної участі жителів сільських регіонів в економічному житті суспільства (задовольняти попит сільських жителів у різноманітній продукції на сучасному рівні). Розповсюдження електронної комерції в сфері B2B дозволить підприємствам АПК обирати партнерів, що пропонують найвигідніші умови співробітництва (знайти кращих постачальників та розширити коло споживачів власної продукції).

Висновки з даного дослідження. В якості висновку зазначимо, що коріння більшості проблем розповсюдження інформаційних та телекомунікаційних технологій знаходяться в сфері законодавства. Вдосконалення інфраструктури інформаційних та телекомунікаційних технологій і розповсюдження електронної комерції в сільській місцевості та на підприємствах АПК дозволять покращити соціально-економічний стан АПК.

Література

- Гайдар Е., Мау В. Марксизм: между научной теорией и «светской религией» // Вопросы экономики. - 2004. - № 5. - с. 4-27.
- Егоров С. Человеческий фактор и экономический рост в условиях постиндустриализации // Вопросы экономики. - 2004. - № 5. - с. 85-96.
- Петиция // ООН хочет контролировать большой бизнес // Газетні контракти. - 2003. - № 35. - с. 21.
- Оцінка електронної готовності України. Стратегічні рекомендації: Доповідь підготовлена у рамках проекту уряду України/ПРООН "Інноваційний трамплін: ІКТ задля добробуту України" (за підтримки Державного комітету зв'язку та інформатизації України, 2002. - 8 с.
- Оцінка електронної готовності України: Доповідь підготовлена у рамках проекту уряду України/ПРООН - "Інноваційний трамплін: ІКТ задля добробуту України" (за підтримки Державного комітету зв'язку та інформатизації України, 2002. - 88 с.
- Концепція проекту Закону України "Про державну інформаційну політику". - К., 2003. - 14 с.
- Внутрішня і зовнішня політика України у фокусі громадської думки: результати загальнонаціональних соціологічних досліджень центру Разумкова (2000-2003 рр.) // Національна безпека і оборона. - 2003. - № 3.
- Цілі розвитку тисячоліття: Україна / Аналітична доповідь Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України. - К.: Кантрі Лайф, 2003. - 24 с.
- Сила децентралізації. Україна: звіт з людського розвитку 2003 / Програма розвитку ООН. - К.: Біліз-Принт, 2004. - 136 с.